

УДК 351.74/86

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-3-166-173

**Сергій
КОМИССАРОВ©**
доктор юридичних
наук, доцент

**Дмитро
ПАРХОМЕНКО**
аспірант

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА», «СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ», «ВИДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ», «ФОРМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

У статті на основі аналізу теоретичних положень національної безпеки та чинного законодавства, яке регулює систему забезпечення національної безпеки, авторами досліджено базові поняття: «національна безпека», «забезпечення національної безпеки», «види та форми забезпечення національної безпеки».

У результаті виконаного дослідження для подальшого розвитку теорії національної безпеки України, її впровадження в сучасну практику України, забезпечення ефективного захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, запропоновано авторські визначення понять «національна безпека», «система забезпечення національної безпеки», «вид забезпечення національної безпеки», «форма забезпечення національної безпеки». Також авторами сформульовано окремі поняття конкретних видів та форм забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, система забезпечення національної безпеки, вид забезпечення національної безпеки, форма забезпечення національної безпеки, суб'єкти забезпечення національної безпеки.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української цивілізації питання забезпечення національної безпеки набуло неабиякої актуальності. Дедалі частіше такі словосполучення, як національна безпека та забезпечення національної безпеки можна почути з динаміків радіоприймачів чи телевізорів, вони все частіше з'являються на шпальтах друкованих ЗМІ та електронних сторінках інтернет-видань тощо. Також останнім часом з'явилася велика кількість наукових праць, присвячених питанням забезпечення національної безпеки.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Зокрема, занадчені питання розглядаються в працях Ю. Аллерова, О. Бандурки, С. Беляя, А. Берлача, С. Гусарова, Г. Дробахи, Ю. Дубка, І. Зозулі, Р. Калюжного, І. Кириченка, В. Колпакова, О. Комісарова, М. Корнієнка, О. Кривенка, В. Крутова, С. Кузніченка, В. Лаптія, М. Лошицького, В. Олефіра, О. Остапенка, В. Петкова, А. Подоляки, С. Полторака, А. Спаського, О. Шмакова, С. Ярового, Х. Ярмакі, О. Ярмиша та інших.

Незважаючи на великі наукові розробки та досягнення у сфері забезпечення національної безпеки, для подальшого розвитку теорії національної безпеки України, її впровадження у сучасну практику України, забезпечення ефективного захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, а також реалізацію теоретичних положень в практичній діяльності, необхідно дослідити базові поняття «національна безпека» та «забезпечення національної безпеки», «види та форми

© С. Комісаров, 2021
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3101-964X>
mail@dduvs.in.us

© Д. Пархоменко, 2021
k_tsp@dduvs.in.ua

забезпечення національної безпеки».

Мета. Зважаючи на зазначене, основною метою дослідження є необхідність виконання аналізу понять «національна безпека» та «забезпечення національної безпеки», «види та форми забезпечення національної безпеки». Та використовуючи отримані результати, сформулювати власні, авторські поняття.

Виклад основного матеріалу. Поняття «національна безпека» вперше знайшло своє відображення в Посланні президента США Теодора Рузвельта конгресу США у 1904 р., в якому він обґрунтовував необхідність використання військової сили в зоні майбутнього Панамського каналу для забезпечення інтересів національної безпеки країни. Інституалізація національної безпеки відбулася в США у зв'язку з Актом (законом) про національну безпеку в 1947 р., на основі якого була затверджена Рада національної безпеки США. Це поняття поступово почало входити в політичний лексикон інших держав Заходу в першій половині ХХ ст., і вживатися переважно як синонім військової оборони будь-якої держави. Але вже з кінця 40-х рр. ХХ ст. цим поняттям почали позначати інші, невійськові аспекти забезпечення безпеки держави. Це було великою мірою зумовлено початком «холодної війни» між США та СРСР, військово-політичними блоками капіталістичних (НАТО) та соціалістичних держав (Варшавський договір), а також вступом людства в ядерну епоху. В період «холодної війни» в поняття національної безпеки, крім оборонних чинників, передусім вкладалися чинники економічної та інформаційної безпеки [1, с. 34–35].

Щодо України, то із здобуттям незалежності питання національної безпеки опосередковано регламентувалися Декларацією про державний суверенітет України [2], Постановою Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» [3] та Постановою Верховної Ради України «Основні напрями зовнішньої політики України» [4], «Заявою про без'ядерний статус України» [5], Конституцією України [6], проте жоден із зазначених нормативних актів не розкривав поняття «національна безпека». Вперше вказане поняття на офіційному рівні було розкрито у ст. 1 ЗУ «Про основи національної безпеки України» [7]. Згідно із зазначеною нормою під «національною безпекою» розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління у разі виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [7]. Зазначене поняття є досить складним для сприйняття, оскільки фактично перераховує інтереси людини та громадянина, що підлягають захисту.

У червні 2018 року прийнято ЗУ «Про національну безпеку України». Згідно зі ст. 1 цього Закону під «національною безпекою України» треба розуміти захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [8]. Як бачимо, на відміну від Закону 2003 року, Закон від 2018 року значно звузив змістовне навантаження поняття «національна безпека» та виніс на перший план саме інтереси держави. Тож законодавець під час розкриття поняття «національна безпека» використовує термін «національні інтереси України», під якими згідно зі ст. 1 ЗУ «Про національну безпеку України» треба розуміти життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [8]. Отже, і в понятті «національна безпека», і в понятті

«національні інтереси України» вживається термін «державний суверенітет», що ще раз підтверджує твердження про пріоритетність інтересів держави стосовно інтересів людини, а також призводить до складності розуміння поняття «національна безпека», робить його абстрактним та розмитим.

Щодо юридичної літератури, то виконаний в межах нашого дослідження аналіз дає підстави стверджувати про відсутність одностайного розуміння поняття «національна безпека» серед правників. Національна безпека визначається поняттями наявних або потенційних загроз національним інтересам [9, с. 16].

На думку В. Ліпкана, національна безпека – це сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі і державну стратегію у сфері забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів і можливостей [10, с. 5].

Національна безпека – це категорія, яка характеризує ступінь захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави, – вважає О. Моргалюк [11, с. 425].

М. Косолапов вважає національною безпекою стабільність, яка може підтримуватися протягом значного часу, стан досить розумної динамічної захищеності від найбільш істотних з наявних реальних загроз і небезпек, здатність розпізнавати такі небезпеки і своєчасно на них реагувати [12, с. 67].

На думку О. Гончаренка, Е. Лисицина, В. Вагапова, «національна безпека» – категорія, яка характеризує ступінь захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод людини, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави [13, с. 21].

М. Левицька стверджує, що національна безпека – стан захищеності громадянина, суспільства і держави, що забезпечує їх стале функціонування та базується на діяльності особи, суспільства, держави та інших суб'єктів для виявлення, попередження, припинення та ліквідації наслідків загроз національним інтересам [14, с. 12].

Є. Кобко переконаний, що національна безпека – це постійна система захисту інтересів громадян країни та держави у всіх сферах життєдіяльності суспільства (від економіки та оборони до повсякденної безпеки громадян) [15, с. 113].

Виконуючи наше дослідження, ми не будемо вдаватися до детального аналізу запропонованих науковцями понять, оскільки це значно розширить обсяги дослідження та воно вийде за межі поставленої мети. Хотілося б лише зазначити, що всі вони є досить слушними та важливими для розвитку теорії національної безпеки, оскільки в кінцевій меті дадуть змогу сформулювати уніфіковане поняття «національна безпека», яке буде зрозуміле як правникам, так і пересічним громадянам. Також виконаний аналіз запропонованих науковцями понять дає підстави зробити висновок, що національна безпека – це складна багатокомпонентна система, яка втручається у всі сфери життя нашого суспільства для усунення тих умов та тих чинників, які є небезпечними для особи та суспільства загалом. Основу системності національної безпеки становлять ті права, свободи та інтереси особи, які піддаються загрозам і які у своїй сукупності формують види безпеки (економічна, інформаційна, політична, кібернетична, воєнна тощо).

Розпочинаючи розгляд поняття «забезпечення національної безпеки» зазначимо, що ми погоджуємося з думкою В. Куйбіди та В. Пасічника, які вказують, що розгляд національної безпеки як системного явища дуже важливий під час формування відповідної державної політики (комплексу державно-управлінських заходів, рішень і дій – *авт.*), оскільки фрагментарні, безсистемні й епізодичні заходи щодо впливу лише на окремі складові національної безпеки не дають очікуваного результату і, зрештою, є невдалими [1, с. 117]. Саме тому більш доцільно вживати саме поняття «система забезпечення національної безпеки».

Під системою забезпечення національної безпеки розуміється система теоретико-методологічних, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, кадрових, науково-технічних, ресурсних та інших заходів, спрямованих на забезпечення процесу управління загрозами та небезпеками, за якого державними і недержавними інституціями гарантується прогресивний розвиток українських

національних інтересів, джерел духовного і внутрішнього добробуту народу України, ефективне функціонування самої системи забезпечення національної безпеки України [16].

Перераховані у вищезазначеному визначенні заходи, що спрямовані на забезпечення процесу управління загрозами та небезпеками, є нічим іншим, як видами забезпечення національної безпеки. Зокрема, у Великому тлумачному словнику української мови під словом «вид» розуміється окрема галузь роботи, заняття, різновид у низці предметів, явищ тощо; тип; підрозділ, що об'єднує низку предметів, явищ за спільними ознаками та входить до складу загальнішого вищого розділу – роду [17, с. 132]. Перераховані у визначенні «система забезпечення національної безпеки» заходи мають низку спільних ознак, зокрема: здійснюються для виявлення загроз і небезпек, здійснюються для управління загрозами та небезпеками, здійснюються для знешкодження загроз і небезпек, здійснюються суб'єктами забезпечення національної безпеки, кінцевою метою є ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки (зазначена ознака також характеризує і вхідження до складу загальнішого вищого розділу – *Д. П.*).

На нашу думку, вид забезпечення національної безпеки – це дія або комплекс дій державних та недержавних інституцій, які спрямовані на підтримання такого рівня національної безпеки, який необхідний та достатній для суспільства та який задовольняє життєво важливі інтереси особи.

Аналіз ЗУ «Про національну безпеку України» дозволяє виділити такі види забезпечення національної безпеки: нормативно-правове (статті 16, 23, 31, 33 та 35), кадрове (статті 1, 16, 28, 29, 32 та перехідні положення), фінансове (статті 1, 28, 32 та 35), матеріально-технічне (статті 1, 16, 17, 23, 28, 30, 32 та перехідні положення), військове (стаття 23), методологічне (статті 16 та 25), розвідувальне (статті 20, 32 та 33), контррозвідувальне (стаття 19), інформаційно-аналітичне (статті 1, 22, 23, 25, 30 та 31), адміністративно-управлінське (статті 15, 16, 23, 28 та 30) та науково-методичне (стаття 27). Водночас у зазначених статтях не розкриваються поняття того чи іншого виду забезпечення національної безпеки. З метою недопущення змістовного переважання нашого дослідження ми наведемо лише власні (авторські) визначення видів забезпечення національної безпеки.

Нормативно-правове забезпечення національної безпеки – це дія або комплекс дій суб'єктів забезпечення національної безпеки, які спрямовані на формування та видання масиву нормативно-правових актів, як єдиного легального засобу існування та діяльності національної безпеки.

Подібним до нормативно-правового забезпечення є методологічне забезпечення національної безпеки. Воно полягає у розробленні стратегій, концепцій, програм, планів інших рекомендаційних актів.

Підґрунтям для нормативно-правового та методологічного забезпечення національної безпеки є науково-методичне забезпечення національної безпеки, яке треба розуміти як дію або комплекс дій науково-дослідних установ та окремих осіб по напрацюванню науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо забезпечення національної безпеки.

В епоху глобалізаційних процесів, тотальної діджиталізації всіх без винятку сфер життя інформаційно-аналітичне забезпечення національної безпеки набуває все більшої актуальності. Інформаційно-аналітичне забезпечення національної безпеки – це дія або комплекс дій суб'єктів забезпечення національної безпеки, що спрямовані на підтримання і подальший розвиток безпечного інформаційного простору, шляхом недопущення попадання у нього неправдивої чи викривленої інформації, яка за своїм змістом може деструктивно впливати як на свідомість особистості, так і суспільства загалом, а також дії по розповсюдженню об'єктивної, правдивої інформації серед населення.

Ефективне забезпечення національної безпеки неможливе без наявності достатньої кількості ресурсів. Систему ресурсного забезпечення національної безпеки становлять кадрове, фінансове, матеріально-технічне та військове забезпечення національної безпеки.

Кадрове забезпечення національної безпеки – це дія або система дій, спрямованих на підбір осіб, які мають такий набір компетентностей, якого буде достатньо для належного і ефективного виконання покладених на таку особу функцій, а також підготовка таких осіб.

Фінансове забезпечення національної безпеки – комплекс дій державних органів по акумулюванню і подальшому виділенні грошових коштів, необхідних для функціонування суб'єктів забезпечення національної безпеки та для реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки.

Матеріально-технічне забезпечення – комплекс дій державних органів по забезпеченню, обліку та списанню матеріально-технічних ресурсів, які необхідні суб'єктам забезпечення національної безпеки для виконання своїх функцій.

Військове забезпечення національної безпеки – це комплекс дій органів державної влади щодо забезпечення суб'єктів забезпечення національної безпеки сучасним озброєнням та бойовою технікою.

Ефективність та результативність будь-якого процесу залежить від рівня управління цим процесом. Не є винятком і забезпечення національної безпеки. Адміністративно-управлінське забезпечення національної безпеки – діяльність держави по розподілу завдань, функцій, обов'язків, повноважень між суб'єктами забезпечення національної безпеки для їх ефективної діяльності та взаємодії в процесі забезпечення національної безпеки.

Одне з ключових місць в системі забезпечення національної безпеки відіграють розвідувальне та контррозвідувальне забезпечення національної безпеки. Розвідувальне забезпечення національної безпеки – дія або комплекс дій окремих суб'єктів забезпечення національної безпеки, що спрямовані на раннє виявлення потенційних та реальних загроз життєво важливим інтересам особи, суспільства, держави, подальший аналіз отриманої про загрози інформації та подальша передача цієї інформації відповідним органам. Зі свого боку, контррозвідувальне забезпечення національної безпеки – це дія або комплекс дій окремих суб'єктів забезпечення національної безпеки, які спрямовані на виявлення та знешкодження осіб, які проводять розвідувально-підривну діяльність.

Щодо зовнішнього виразу (форми) забезпечення національної безпеки, то, на жаль, ані в юридичній літературі, ані в нормативно-правових актах форми забезпечення національної безпеки не знайшли свого виразу. Враховуючи, що у Великому тлумачному словнику сучасної української мови слово «форма» визначається як: тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний із його сутністю, змістом; структуру, спосіб побудови думки; спосіб існування змісту, його внутрішню структуру, організацію і зовнішній вираз; видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає сутності справи тощо [17, с. 1543], то «форму забезпечення національної безпеки» можна розуміти як здійснення суб'єктом забезпечення національної безпеки нормативно закріплених, властивих лише йому заходів, за допомогою яких реалізуються його повноваження по забезпеченню національної безпеки відповідно до поставлених завдань.

Форма забезпечення національної безпеки прямо залежить від виду загрози. Аналіз термінології, запропонованої у ст. 1 ЗУ «Про національну безпеку», дозволяє виокремити такі загрози національній безпеці: потенційні та реальні, воєнні та невоєнні. Термінологія, яка вживається у ст. 1, дозволяє розділити воєнні загрози на зовнішні та внутрішні.

Отже, можемо виділити такі форми забезпечення національної безпеки:

– попередження загроз – процес виявлення явищ, тенденцій і чинників, які можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України та аналізу ймовірності існування їх деструктивного впливу у майбутньому;

– управління реальними загрозами – процес оцінювання, документування та знешкодження тих явищ, тенденцій і чинників, що зараз унеможливають чи ускладнюють реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України;

– оборона держави – застосування військової сили / військового потенціалу для захисту державного кордону, державного суверенітету чи територіальної цілісності від тих явищ, тенденцій і чинників, які застосовують військову силу для досягнення поставлених цілей і які фізично знаходяться за межами державного кордону України;

– цивільно-військове співробітництво – процес взаємодії Збройних Сил України з органами державної влади, місцевого самоврядування та суспільством для стримування збройної агресії, яка сталася внаслідок функціонування явищ, тенденцій і чинників, які знаходяться всередині країни і які деструктивно впливають на систему національних

цінностей, а також для підтримання військової місії.

Зважаючи на визначені нами види забезпечення національної безпеки та її форми, спробуємо сформулювати визначення «система забезпечення національної безпеки». Безумовно, сформулювати поняття шляхом вміщення в нього всіх без винятку форм та видів забезпечення національної безпеки неможливо, оскільки це призведе до значного змістовного розширення самого поняття та призведе до ще більшої його незрозумілості та заплутаності.

Висновки. Отже, система забезпечення національної безпеки – комплекс заходів, які здійснюються суб'єктами забезпечення національної безпеки відповідно до завдань та покладених на них повноважень для своєчасного виявлення / управління / знешкодження загроз чи небезпек зовнішнього та внутрішнього характеру. Вона має свої структурні елементи – види та форми забезпечення національної безпеки. Під видом забезпечення національної безпеки розуміється дія або комплекс дій державних та недержавних інституцій, які спрямовані на підтримання такого рівня національної безпеки, який необхідний та достатній для суспільства та який задовольняє життєво важливі інтереси особи. Форма забезпечення національної безпеки – це здійснення суб'єктом забезпечення національної безпеки нормативно закріплених, властивих лише йому заходів, за допомогою яких реалізуються його повноваження щодо забезпечення національної безпеки відповідно до поставлених завдань.

На цьому наше дослідження не закінчується, оскільки в межах однієї статті неможливо належно проаналізувати запропоновані в юридичній літературі поняття. Сформовані нами авторські поняття будуть слугувати підґрунтям для подальших наших досліджень системи забезпечення національної безпеки, її видів та форм, а також національної безпеки загалом.

Список використаних джерел

1. Куйбіда В. С., Пасічник В. М. Засади державної політики національної безпеки України : монографія / за заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2020. 488 с.
2. Декларація про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. № 55-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
3. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серпня 1991 року № 1427-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.
4. Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 року № 3360-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>.
5. Заява про без'ядерний статус України, яка прийнята Верховною Радою України 24 жовтня 1991 р. № 1697-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-12#Text>.
6. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>.
8. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
9. Ситник Г. П., Абрамов В. І., Мандрагеля В. А. Обґрунтування концептуальних та організаційно-правових засад розробки паспортів загроз національній безпеці України : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2012. 52 с.
10. Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. Київ : Текст, 2006. 256 с.
11. Моргалюк О. В. Проблема забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11323/1/Morgalyk_425-428.pdf.
12. Косолапов Н. Национальная безопасность в меняющемся мире (К дискуссии о содержании понятия). *Мировая экономика и международные отношения*. 1992. № 10. С. 67–75.
13. Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Вагапов В. Б. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. *Наука і оборона*. 2002. № 1. С. 18–24.
14. Левицька М. Б. Теоретико-правові аспекти забезпечення національної безпеки органами внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2002. 17 с.
15. Кобко Є. В. Система забезпечення національної безпеки України: елементи та характер їх реалізації в сучасних умовах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 112–116.
16. Система забезпечення національної безпеки України. URL : https://pidru4niki.com/12281128/politologiya/sistema_zabezpechennya_natsionalnoyi_bezpeki_ukrayini.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.

Надійшла до редакції 09.09.2021

References

1. Kuybida V. S., Pasichnyk V. M. (2020) *Zasady derzhavnoyi polityky natsionalnoyi bezpeky Ukrainy* [Principles of state policy of national security of Ukraine] : monohrafiya / za red. V. S. Kuybidy. Kyiv : NADU., 488 p. [in Ukr.].
2. Deklaratsiya pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy, pryynyata Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy RSR 16 lypnya 1990 r. № 55-XII [Declaration of State Sovereignty of Ukraine, adopted by the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR on July 16, 1990 № 55-XII.]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> [in Ukr.].
3. Pro proholoshennya nezalezhnosti Ukrainy [On the proclamation of Ukraine's independence] : Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy RSR vid 24 serpnia 1991 roku № 1427-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> [in Ukr.].
4. Osnovni napryamy zovnishnoyi polityky Ukrainy [The main directions of Ukraine's foreign policy] : Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 2 lypnia 1993 roku № 3360-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> [in Ukr.].
5. Zayava pro bezjadernyi status Ukrainy, yaka pryiniata Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy 24 zhovtnya 1991 r. № 1697-XII [Declaration on the non-nuclear status of Ukraine, adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine on October 24, 1991 № 1697-XII]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-12#Text> [in Ukr.].
6. Konstytutsiya Ukrainy pryinyata na pyatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainy 28 chervnya 1996 roku [The Constitution of Ukraine, adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukr.].
7. Pro osnovy natsionalnoyi bezpeky Ukrainy [On the foundations of national security of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 19 chervnia 2003 r. № 964-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> [in Ukr.].
8. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the national security of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukr.].
9. Sytnyk H. P., Abramov V. I., Mandrahelya V. A. (2012) *Obgruntuvannya kontseptualnykh ta orhanizatsiyno-pravovykh zasad rozrobky pasportiv zahroz natsionalny bezpetsi Ukrainy* [Substantiation of conceptual and organizational and legal bases of development of passports of threats to national security of Ukraine] : navch.-metod. posib. / za zah. red. H. P. Sytnyka. Kyiv : NADU, 52 p. [in Ukr.].
10. Lipkan V. A., Lipkan O. S., Yakovenko O. O. (2006) *Natsionalna i mizhnarodna bezpeka v vyznachenniakh ta poniattiakh* [National and international security in definitions and concepts]. Kyiv : Tekst, 256 p. [in Ukr.].
11. Morhalyuk O. V. *Problema zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky v umovakh hlobalizatsiyi* [The problem of ensuring national security in the context of globalization]. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11323/1/Morgalyk_425-428.pdf [in Ukr.].
12. Kosolapov N. (1992) *Natsyonalnaya bezopasnost v menyayushchemsya mire (K diskussii o soderzhanii ponyatiya)* [National Security in a Changing World (Towards a Discussion on the Content of the Concept)]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya*, no 10, pp. 67–75 [in Russ.].
13. Honcharenko O. M., Lysytsyn E. M., Vahapov V. B. (2002) *Ponyattya natsionalnoyi bezpeky v konteksti natsionalnykh interesiv Ukrainy* [The concept of national security in the context of national interests of Ukraine]. *Nauka i oborona*, no 1, pp. 18–24 [in Ukr.].
14. Levytska M. B. (2002) *Teoretyko-pravovi aspekty zabezpechennia natsionalnoi bezpeky orhanamy vnutrishnikh sprav Ukrainy* [Theoretical and legal aspects of ensuring national security by the internal affairs bodies of Ukraine] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01.NAN Ukrainy. In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv, 17 p. [in Ukr.].
15. Kobko Ye.V. (2018) *Systema zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: elementy ta kharakter yikh realizatsii v suchasnykh umovakh* [The system of national security of Ukraine: elements and nature of their implementation in modern conditions]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, no 4, pp. 112–116. [in Ukr.].
16. *Systema zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [National security system of Ukraine]. URL : https://pidru4niki.com/12281128/politologiya/sistema_zabezpechennya_natsionalnoyi_bezepeky_ukrayini [in Ukr.].
17. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv–Irpın : VTF «Perun», 2007. 1736 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Serhiy Komissarov, Dmytro Parkhomenko. «National security», «system of national security», «types of national security», «forms of national security»: definitions. In the article, based on the analysis of theoretical provisions of national security and current legislation governing the system of national security, the author explores the basic concepts: «national security», «national security», «types and forms of national security».

As a result of the study for further development of the theory of national security of Ukraine, its implementation in modern practice of Ukraine, ensuring effective protection of vital interests of man and citizen, society and state, the author proposed his own definitions of «national security», «national security system». «Type of national security», «form of national security».

The author proved that it is more appropriate to use the concept of «national security system» which means a set of measures taken by national security actors in accordance with the tasks and powers assigned to them, for timely detection / management / disposal of threats or dangers of external and internal nature.

The author also formulates certain concepts of specific types and forms of national security. Thus, the type of national security is an action or set of actions of state and non-state institutions that are aimed at maintaining a level of national security that is necessary and sufficient for society and that satisfies the vital interests of the individual. The form of national security is the implementation by the subject of national security of normatively fixed, peculiar only to him measures, by means of which his powers to ensure national security are realized in accordance with the set tasks.

Keywords: national security, system of national security, type of national security, form of national security, subjects of national security.

УДК 342.97 (477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-3-173-179

Євген КУРІННИЙ©

доктор юридичних наук, професор
(Запорізький національний університет)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ ОБЧИСЛЕННЯ ЧАСУ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено актуальній проблемі – загальній характеристиці особливостей адміністративно-правового забезпечення порядку обчислення часу в Україні. Здійснено ретроспективний аналіз вирішення вказаної проблеми за період перебування території нашої країни у складі СРСР та інших держав. Викладено основні чинники, які потрібно враховувати під час здійснення «реформи часу» в Україні та шість особливостей, що характеризують цей процес зараз. Наведені теперішні тенденції вирішення цього питання в ЄС. Наголошено на необхідності невідкладного запровадження повноцінного формату адміністративно-правового забезпечення обчислення порядку часу в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, порядок обчислення часу, часовий пояс, територія, літній час, суспільні потреби, київський час.

Постановка проблеми. Порядок обчислення часу відіграє одну з найважливіших ролей в організації конкретного державного утворення, зокрема й України, територія якої із заходу на схід протягнулася на відстань понад 1 300 кілометрів та фактично перебуває у межах трьох часових поясів, з яких близько 85 відсотків це другий часовий пояс.

Розумний та науково обґрунтований вибір часу, за яким має жити держава, сприяє не тільки оптимальній організації та функціонуванню галузей народного господарства країни, її різноманітним комунікаціям із сусідніми державами, а насамперед збереженню та зміцненню здоров'я населення, зручності виконання професійних обов'язків найманими працівниками, організації навчально-виховного процесу, проведенню змістовного дозвілля та активного відпочинку громадянами (особливо у літній час).

Належне забезпечення суспільних потреб у сфері обчислення часу в Україні покладається на органи виконавчої влади – уряд та його відповідні структури. Державно-управлінські відносини, що впливають із згаданих вище потреб, зважаючи на зміст предмета адміністративного права, належать до сфери дії норм цієї галузі

© Є. Курінний, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3069-3405>

anastasiaeland@gmail.com